

Sóc nascut del 20 d'abril de 1920, a Capellades de la comarca de l'Anoia. En aquell fatidic mes de Juliol de 1936, vivia a Capellades amb els meus pares i avis. Formavem una bona família. Jo acabava de deixar l'escola doncs era costum que a l'arribar als 14 anys, o se seguien estudis superiors o posar-nos a treballar. Si estudiaves carrera, cosa que sol podien fer els rics, tenies de traslladar-te a la Universitat de Barcelona. Jo tenia una mania que volia aprendre de sastre i em vareig col·locar d'aprenent a la Sastreria Ubach del meu poble. Vaig tenir un gran mestre que em va educar en l'ofici i a ensenyar-me a ser un bon ciutadà. Mai oblidaré el Sr. Francisco Ubach a la seva família, que tanta paciència varen tenir en ennyar-me les mil i una puntades que contenia una americana, uns pantalons i l'armilla de cada client. Fou una primera experiència en la meva entrada en el món laboral. I fou el primer sou que vaig guanyar UN DURO A LA SETMANA. Això sí, un duro de plata, dels que a mi em feien molta il·lusió, i a la vegada aprenia un ofici. Arribat el 18 de juliol, el meu pare que era molt afeccionat a la radio comentava amb la meva mare i als meus avis, que unes guarnicions del nord d'Àfrica s'havien sublevat contra el govern de la República. Jo que a les hores del lleure freqüentava el Centre Moral Instructiu on hi teníem el Grup 229 ABAD MUNTANES de la Federació de Joves Cristians de Catalunya, grup que ens dirigia el vicari de la Parròquia Mossèn Pere Ribot i Sunyer, varem també comentar l'aixecament militar amb certa expectació.

El dia 19 de juliol, encara varem anar a missa com tots els diumenges. A la sortida mentre assajàvem els falcons, ja va circular la notícia que a Barcelona i altres capitals, les autoritats governants havien sofocat la rebel·lió militar. Després ens digueren que govern de la Generalitat havia obert les presons i donat armes als sindicalistes que el dilluns i el dimarts s'anaren fent els amos de les diverses poblacions catalanes. Mentre tant a Madrid i altres capitals sostenien un duel amb les forces militars. Prompte, però, arribà la maltempada i els sindicalistes optaren per cremar esglésies i perseguir els capellans inels mes rics del poble es feren escàpols per salvar la vida.

A casa hi havia cert malestar perquè teníem el meu germà gran que era de la lleva del 36 i servia a Barcelona. El meu pare que era un bon ciutadà, era d'Estat Català perquè estimava molt Catalunya, i ens deia que la cosa no pintava gaire bonic. Prompte es veié que per derrotar als militars, havíem donat el "mando" a un grup de sindicalistes de la CNT, ansiosos de revenja.

El meu pare que era un home de bona fé, es mantenia il·lusionat del triomf de la Generalitat sobre els poders militars. Passaren els dies i començaren a formar-se els Comitès Revolucionaris. Tots armats fins a les dents, es veien els més forts de cada poble, vila o ciutat, i així començaren els empresonaments de la gent d'ordre. A Vallbona d'anoia li tocà al meu estimat Padri l'Antoni Quintana, que el portaren pres a Igualada tot perquè tenia una filla que festejava amb un falangista. El meu padri era d'una de cases més religioses de Vallbona i és per aq est motiu, més que res que el detingueren.

A l'arribar la notícia als meus pares varen sortir el meu pare Joan i altres companys de treball de Fuerza i Alumbrado S.A., amb un cotxe igualment armats, i arribaren a la presó d'Igualada d'on constantment sortien els empresonats per matar-los a les tapies del cementiri, o per cunetes de la carretera.

Al presentar-se l'escamot capelladí, varen demanar la llibertat del meu padri. No fou negada perquè venien disposats a tot. El meu pare que no havia tocat mai una arma, els va amenaçar i els espantà.

Als pocs minuts cridaren per l'altaveu que el detingut Antoni Quintana es presentés al Comité Revolucionari, cosa que feu després de despedir-se dels companys de captiveri i de rebre la **absolució** d'un sacerdot que hi havia presoner. Ell estava resolt que l'anaven a fer el passeig i gran va ser el seu astorament al veure a l'entrada de la presó, al seu germà i una colla de companys de la feina. Els dos germans, alts i grossos, es varen abraçar i no paraven de plorar. No cal dir que li salvaren la vida, doncs els que foren companys de cel·la, moriren al dia següent per un piquet que els dugué fins a les portes del cementiri de La Pobla.

D'aquella feta tant el meu pare com el meu padri, quedaren malament de la salut. El padri morí l'any 1.941 i el pare al 1.948.

Mentrestant a casa hi havia un cert desconcert. No sabíem res del meu germà i tots desitjavem que s'acabés la guerra civil. Però avançaven els dies i no venia la treva.

Els rebels de l'Àfrica passaren a Espanya i el 28 de juliol del 36 s'apoderaren de Huelva i el 14 d'agost Badajoz. A Saragossa s'hi feu fort el general Cabanilles i prengueren el comandament de la ciutat. De Barcelona sortiren les columnes de milicians cap al front d'Aragó per tal de sofocar l'aixecament. Els de la CNTA-FAI, i les columnes d'estat Català i del Po.um. armats tant com podien ja que a Barcelona havien fet fracassar l'aixecament militar, aprofitant alguns militars professionals que seguien fidels a la República lluitaren pels afores de la capital aragonesa essent famoses les batalles de Tardienta.

La continua sortida de milicians i milicianes era un vertader espectacle que recollien els diaris de l'època de Barcelona. Gent de tota mena, enfurismada es llençava a l'aventura. La Societat de Nacions, em deia el meu pare, s'havia fet enrera en ajudar-nos i es delarava de NO INTERVENCIO.

Els del bando franquista rebien homes i material de guerra dels nazis alemanys i dels italians de Mosolini.

Fer cert que en les batalles de Guàdalajara, els braus soldats espanyols derrotaren als soldats estrangers. Però no passà d'aquí la cosa i la guerra va seguir el seu curs. Malgrat que va desapareixer en estranyes circumstàncies un dels generals rebels, el general Mola i prop després el general Cabanellas, quedà al front de les tropes anomenades nacionals, el general Francisco Franco, que amb la seva arrogància es va proclamar "Caudillo"

Continuà el setge de Madrid i avançaren els rebels per tots els fronts d'Espanya. El 13 de setembre del 1.936, els nacionals ocuparen Sant Sebastià el dia 27 del mateix mes la ciutat de Toledo. El 8 de febrer del 1.937, caigué Màlaga; el 19 de juliol Bilbao i el 22 d'agost Santander; i el 21 d'octubre la caiguda de Gijón resultà l'esfrondament de tot el front d'Asturies.

Mentres tant a casa seguien sense saber notícies del meu germà Jaume. Jo com el demò jovent del meu poble seguíem espectants la marxa de la guerra civil. Ens havíem acostumat a les notícies que el general Queipo de Llano ens oferia per radio Sevilla.

Jo anava cada vespre a l'Escola Nova Unificada, que a Capellades ens dirigia el professor Sr. Tribó. Era una colla de nois i noies molt ben avinguts. Recordo que entre les noies hi venia la Susanna Tortí Marra (a.c.s.), la que uns anys més tard, el 1945 havia de ser la meua estimada esposa, mare dels meus fills amb la que varem compartir la vida durant més cinquanta anys.

El dia 22 de febrer del 38, hi hagué la gran desfeta de Teruel. L'aviació alemana no parava de bombardejar i es a Teruel on uns companys del meu germà ens portaren a casa la notícia de la seva mort ja que a la casa on tenia l'oficina del batalló va quedar del tot destruïda.

La notícia ens havia destruït la família. Continuament demanaven nous reclutaments de soldats per cobrir les enormes baixes. Les Brigades Internacionals antifeixistes col·laboraren eficaçment en la contenció de les tropes de Franco.

El dia 10 de març del 38, foren mobilitzats a corre-cuita, els

nois de la lleva del 1.940. Molts del meu poble anaren destinats al front del Segre per parar l'intent d'atac pel cap de Pont de Balaguer presionant la muntanya de Sant Corneli que ocasionà nombroses baixes.

A Coll de Comioles, caigueren molts presoners del bando republicà precisament on hi havien molts companys nostres del 40.

Semblava que aquesta fora l'última crida de jovent. El meu pare que anava seguint les evolucions dels dos exèrcits, estava quasi segur que a nosaltres els nois de 17 anys no arribarien a cridar-nos.

Però s'equivocava. La caiguda de Lleida el dia 3 d'abril de 1.938, i l'arribada de les tropes de Franco al Mediterrani, agafant Castelló de la plana, obligà al govern de la República traslladar-se a Catalunya des d'on pensaven dominar la situació.

Per tal de refer les moltes baixes que la guerra feia en els combats republicans els periòdics publicaven la propera incorporació de tots els nascuts a l'any 1920, quan teníem allavors entre 17 i 18 anys.

A casa no s'ho acabaven de creure. A mi m'agafaven de plé perquè el dia 14 d'abril de 1.938, es publica en el Diario Oficial del Ministerio de Defensa Nacional i en el Diario Oficial de la Generalitat la incorporació a files de tots els nascuts a l'any 1.920. No tardà gaire en arribar a casa una comunicació oficial de l'Ajuntament de Capellades deia així:

ALCALDIA DE CAPELLADES

En compliment del disposat per decret del Ministeri de Defensa Nacional data del 13 data del que som, per el present us comuniquo tots els individus de la Lleva de 1.941, haurán d'efectuar llur presentació a files, el dia 28 del que som a les vuit del matí al Centre de Reclutament, Instrucció i Movilització nº. 16 (Porta de Pau) Barcelona, havent de portar una manta, calçat, plat i cobert en bon estat. La qual cosa us comunico per al vostre coneixament i degut compliments.

CAPELLADES, 26 d'abril de 1938

L'ALCALDE COMISSARI MUNICIPAL .

Martí Vitaller

Rebut el Duplicat
Antoni Quintana Torres

Recluta: Antoni Quintana i Torres de la Lleva de 1.941

Quina paradoxa. Concentrar-nos a la Porta de la Pau, per anar a la guerra!!!. Però així van ser les coses.

Els dies 27 i 28 d'abril del 1.938 foren per nosaltres uns dies tràgics admesos amb certa insensatesa degut la nostre joventut i inexperiència. Ens pensavem que anavem a viure una nova ventura. A Capellades el contingent de nois nascuts a l'any 1.920 erem de 29, però a la plaça, a l'hora de marxar cap a incorporar-nos a Barcelona en comptarem 17. De bon amfí del dia 28 d'abril, a casa hi havia un gran rebombori. Els meus pares només pensaven en el noi gran desaparegut en la guerra i que ara li tocava igual sort al germà mitjà. Jo potser era el que estava més seré de tots.

Els avis ja vellets em feren un petó de comiat que m'entrà al cor. El pare se li aguditza la malaltia i es quedà enllitat a casa. Feia un esforç per contenir-se. Però plorava. La mare i la refugiada madrilenya que teníem a casa, es revestiren de valor i m'acompanyaren junt amb altres mares, al cotxe que ens tenia de portar a Barcelona. Al moment de la partida fou quelcom emocionant.

Les mares ploraven. La meva també. Havíem de fer un esforç tots plegats. Jo li deia a la meva mare; No ploris, tornaré. I m'amagava dintre el cotxe perquè no em veiesin plorar. Aquella moments viscuts per tota la colla, molts dels quals no havien ni complert el 18 anys, foren d'una tendresa indescriptible.

Deixarem a les mares que amb el mocador ens feien adéu. Un adéu que per a molts fou un adeu per sempre.

Pel camí començarem diverses cançons sense acabar-les. Volíem però no podíem. I així entre cançons i records, arribarem a la Porta de la Pau. Lloc de concentració de la Caixa de reclutament n° 16 a la que pertanyíem.

Una gran gentada d'adolescents esperavem el moment de marcar el pas. Una vegada presentats els papers, ens dirigiren, ja en plà militar, a la Caserna de Carles Marx, al Parc de la Citadella.

Una enorme filera erem acomiadats per la gent que ens mirava amb tendresa i sentiment perquè molts d'ells també havien anat al acomiadament dels seus fills. Ens miraven amb compassió i alguns ens alentaven.

Al Carles Marx ens hi trobarem amb els de Barcelona que s'havien incorporat el dia 27. La majoria havien marxat destinats a Begues i altres llocs de reclutament. Els de Tarragona tenien com a lloc de reclutament el Parc de Samà, els de Girona i el Maresme els havien fet presentar al convent de la Misericòrdia, de Canet de Mar. Els de Lleida a Peixens. En fi tot Catalunya era presa pels

inexperts soldats de la lleva del 41.

A la caserna tot era preguntar per la nostra direcció. Sembla que a nosaltres els de Capellades anavem destinats a Vic. Ja ens agradava perquè els nostres companys de la lleva del 1.940ts, bé hi anaren i ens explicaven les seves odessies per la capital d'Osona.

Ens donaren el primer renxo: Arroç amb patates i un tall de bacallà fregit. A la tarda ens anaven fent formar, cridats els nostres noms pels altaveus de la caserna i en feren formar "frente al Hogar del Soldado".

Quan tenien cert contingent de reclutes, ens feren dirigir-nos formats de tres en tres, fins a l'estació del Nort, per pujar als trens que hi veniem preparats per dirigir-nos a Vic. No ens havien enganyat a la Caixa de Reclutament.

Al moment de la marxa, a peu, plovia. De primer poca cosa, però després amb cetta duresa. Nosaltres procuravem tapar-nos amb una manta de les portavem de casa.

A mitja nit el tren arrencà amb tots nosaltres i no parà fins a Vic. Allí hi tenien dos llocs de reclutament. Un era a l'Hospital i l'altre a un antic convent anomenat del Remei. En aquest lloc hi foren instal·lats els capelladans Berandet, Martorell i Quintana. El resto es quedaren a la caserna de l'Hospital.

Allí hi estiguérem uns quants dies deixats de la mà de Déu. Ningú ens manava ni ens passava llista. El menjar sense ser abundant encara en sobrava, ja que la majoria dels reclutats portavem la minestra que ens havien preparat les nostres mares. Quan s'acabaren les provisions de casa, tots esperavem la camioneta de XOCOLATES ARUMI, que ens portava el "ranxo".

A la tarda sortíem a donar un tomb i trobar-nos amb els nostres companys. Tots sàviem on era a Cala Gitana però a nosaltres des del primer moment ens feia cert respecte entrar en aquesta casa i pernició que ja ens havien parlat d'ella els de la lleva del quaranta. Però nosaltres érem tant joves que alguns hi entraren per fer-se homes. Un de la nostra colla s'hi passà tota una tarda, però nosaltres no li vàrem veure cap canvi. Això de que ens feien més homes, no ho vàrem veure per enlloc. El tercer dia, al vespre vingué a veure'ns un oficial. Era intinent. Vàrem poder sapiguer que s'estava formant la 60 Divisió aprofitant l'oficialitat de la 27 Divisió que havia quedat bastant malmesa al front d'Aragó.

La 60 Divisió, ens enteraren, que estaria formada per tres Brigades mixtes. La 84, la 95 i la 224. Totes les veiem iguals. Els primers companys de Capellades, que marcharen de Vic anaren destinats a la 95 i altres a la 224. A mi em digué l'oficial que si tenia algun defecte físic per al·legar potser em destinarien a serveis auxiliars. I em deixaren sol del poble, per tal de passar pel tribunal militar que havia de decidir la meua posició. Aquesta, però, fou negativa i vaig ser declarat útil per a tot servei.

Aquell dia tots els que vàrem passar pel tribunal militar, i declarats útils, ens varen fer pujar al tren que venia ple d'altres reclutes i que va sortir de Vic cap a Cervera i Tàrraga passant per Barcelona. En cap moment poguérem valgueren les nostres reclamacions. Jo era curt de vista i no em va servir de res.

Al tren vareig fer amistat amb un noi de Molins de Rei, que es deia Joan Gabarró i Montagut i un altre de Barcelona: en Josep Oliveras i Muñoz, amb qui compartirem tota l'estada al front de guerra i quina amistat hem compartit al llarg dels anys. Pel tren sols sabíem que havíem sigut destinats a la 60 Divisió.

Passarem Manresa, Cervera i al final del trajecte fou Tàrraga.

Posats en una llarga carretera, en llarga filera, anarem caminant fins a Guimerà. Una carretera amb uns alts i baixos, però molt recta que no s'acabava mai. Crec que ren uns 16 kilòmetres però a nosaltres caminant i amb la maleta i la manta, ens semblava que no s'havia d'acabar mai. El camí estava mullat, però no plovia. A l'arribada a Guimerà ens allotjaren en unes cues de bens on hi havia molta palla mullada però que per nosaltres fou per un deliciós descans. Al nostre grup s'hi ajuntà un noi de disset anys i escaig, que portava roba bastant de mudar i que es deia Joan An Samarach i Torelló.

Seguirem a peu cap a Vallfogona de Riucorb i Grañena, fent parada i fonda (aixó és un dir), a les respectives esglésies, transformades en casernes de soldats. Allí tornaren a fer tríos i a molts els destinaren als serveis de Transmissions i a Enginyers Sapadors. I la resta seguirem fins al poble de La Curullada, on hi teníem el comandament de la 84 Brigada mixta. A nosaltres que representava que érem els últims d'arribar, ens destinaren a la quarta Companyia que en deien de màquines d'acompanyament. Ens deien que portarien unes mulles amb els canons de tirar morters del 81. Però els dies passaren i no vàrem veure mai cap mul ni cap canó. Ens allotjaren als baixos d'una gran casa propietat dels marquesos de Castellbell.

Una vegada allotjats a La Curullada, ens varen donar roba militar i en les butxaques de la guerrera, les noies que l'havien cosit, posa-

ren uns paperets amb la seva adreça, indicant-nes si volíem que fossin les nostres madrines de guerra. Jo vareig trobar el nom i adreça de Anita Miró, una noia de Sants que treballava al Socors Roig Internacional. No cal dir que vareig acceptar i li vareig escriure. Ella molt amable em va contestar i així va quedar establerta una nova i gentil amistat. A La Curullada començarem a marcar el pas i tot el que es refereix a aprendrer les beceroles militars, fins a escampar guerrilles.

En devíem saber molt perquè un dia ens varen portar unes caixes de fusells xecs, molt bonics, plens de grassa que nosaltres varem netejar i provar si disparaven. Efectivament eren bonics i no pesaven tant com les "espingardes" russes.

Pocs dies després, ens preparaven per anar al front de Balaguer. Era el mes de maig de 1.938. L'amic Gabarró, s'havia buscat feina a la 2^a. Companyia, on va ser sergent de l'oficina de la companyia. Samaranch era el sanitari de la companyia que dirigia el capità Elorriaga.

Al formar les companyies es donaren compte que faltaven nomenar els enllaços. I vingueren a buscar-los a la Cía de Maquines d'acompanyament. Ens cridare a tres o quatre o ens entregaren una bicicleta a cada un. Seríem els enllaços de Batalló a Brigada, doncs els de les companyies ja els havien triat abans de fer la formació. Es així com a l'amic Oliveras i a mi ens nomenaren enllaços.

Amb les bicicletes amunt i avall, començarem la nostra tasca camí del front. Sortint de La Curullada, ferem nit a Aussió de Sió.

Seguíem caminant fins a les vistes de Montgai, llegint uns rètols escrits sobre fusta que indicaven "AL FRENTE". És un moment de gran estupor. Per fi ens trobàvem a la reraguarda de primer línia.

A prop nostre es sentia el soroll dels bombardeigs, canonades i les metralladores. Estavem a oca estona de la muntanya del Merengue a quin lloc havia sigut destinada una de les nostres companyies, que ja varen comptabilitzar les primeres baixes. A la 224 Brigada mixta perderen la vida la vida varis companys de Capellades. Jo no els vareix poder veure perquè a nosaltres ens dirigiren cap a Cubells i Camaras. El bateig de foc de la nostra Brigada, ja s'havia consumat.

Continuà l'ofensiva franquista però la línia quedà establerta en el cap de pont de Balaguer. Establerta la línia de foc, ens retrassaren altre vegada a la reraguarda; El lloc de descans fou La Guardia de Tornabous. A La Guardia posarem a una de les cases de l'alcalde, on tenia la quadra dels cavalls.

Teníem el comandament de la Brigada a la població de Tornabous. de La Guardia ens traslladarem al Tarrós, precisament a la casa de Lluís

Companys. Era en plé mes de juny del 38 quant des del Tarrós passarem a La Fuliola i concretament al Mas Tarasó amb la tropa escampada pèr aquelles viñes i camps de blat. Nosaltres, els enllaços, viviem sempre al costat del comandant Palomeras de primer^{er} i del Comandant Gervasio Pinkos, desde La Guardia on va ser designat per dirigir el quart batalló, per malaltia del primer.

Tenien també en el comandament al comissari polític, Josep Portal i Espluga, un antic militant del PSUC de Falset i excel·lent patriota que estimava als seus soldats i per ells va donar la vida en els combats de la batalla de l'Ebre.

La nostra missió dels enllaços consistia en tenir al corrent de la situació del Batalló en relació del comandament de la Brigada. El càrrec tenia la seva importància per quant havien de recórrer llargues distàncies per trobar el punt on s'havia establert la Brigada. Aquest càrrec no ens va permetre viure la vida de trinxera. La coneixíem, però de lluny ja que a vegades ens passàvem tot el dia caminant i algunes vegades corrent ja que teníem de passar per llocs que estaven batuts per l'enemic. Teníem un màxim de responsabilitat i mai s'em va acudir passar-me a l'altre costat. Això em donà forces en el compliment del meu deure.

El dia 19 de juliol i al camp de futbol de La Fuliola, la nostra Brigada o crec que tota la 60 divisió, varem fer la jura de Bandera que ens acreditava com a soldats de la República.

A l'endemà mateix de la jura de la Bandera, començaren a venir camions i més camions que es dedicaren al transport de la tropa. Es rumorejava que en portaven cap al Priorat. Eren els preparatius del pas del riu Ebre.

A nosaltres ens instal·laren a la Torre de Fontaubella - la Torreta com l'anomenen els del país- Aquí anotem a l'arribada hi havia un enterrament, cosa que servi com a mal presagi per molts de nosaltres. Durant uns quants dies era constant el pas de camions que, a més de soldats, anaven carregats amb barques provinents de la costa catalana. Entre nosaltres era extraordinari el moviment d'enllaços sense poder esbrinar ben bé del que es tractava. Fins el dia 24, la vigília de Sant Jaume, no ens fou possible esbrinar que es preparava una gran batalla i que podria començar amb el pas del riu, i que efectivament a les 12 de la nit del dia 24 es va donar el crit d'alerta a tots els soldats disponibles per començar l'operació.

A les Ochores i 15 minuts, exactament, els components de les Brigades Internacionals agrupats en un seguit de barquetes trencaven

el silenci de la nit i sorprenien l'enemic passant el riu Ebre per diversos llocs i endinsant-se a l'altre part del riu amb certa comoditat ja que l'atac fou per sorpresa i molt ben preparat.

La nostra Brigada quedava a l'agüsit del que disposés el comandament. Les Brigades Internacionals obriren pas per la Fatarella i es pararen en els boscos de les afores del poble de Vilalba dels Arcs. En altres sectors fregaren les portes de Gandesa i per Mequinença arribaren a sebrepassar els Auta.

Al fer-se de dia començà a actuar l'aviació franquista. Els pontoners republicans construïen els ponts per on deuria passar el gros de la tropa. Ells construïen de nit utilitzant les barques tapades amb fustes per on passaven els soldats. A la matinada següent l'aviació enemiga bombardejava els ponts fins que a la nit següent tornà ven a treballar eficaçment els nostres pontoners.

El dia 28 o 29 de juliol, ens tocà a la nostra Brigada passar el riu. El pont de les barquetes s'havia consolidat de tal manera que començaren a passar els soldats, els camions i alguns tancs petits. La nostra participació fou d'ajuda a la 3^a. divisió que s'havia parat enfront de Vilalba dels Arcs que continuava ocupada per les tropes de Franco, el qual havia enviat tropes de refresc per contenir l'ofensiva republicana.

En el lloc que ens tocà ocupar, una vegada passat La Fatarella i ja a la vista del poble de Vilalba, no hi havien trinxeres. Cada un s'havia de fer el seu parapet, esperant la nit en que els Sapadors obrien les trinxeres al mig del bosc o pels camins llindants de la Fatarella.

Ja en mes d'agost es fortificà Punta Targa construint-se un autèntic búnker. Enfront hi teníem la pasoció de Cuatre Camins que ocupaven els soldats del Terç de Requetés de Ntra. Sr.a de Montserrat cridats urgentment a reforçar la línia del front de Vilalba.

Durant el mes s'establí el front per les immediacions de La Pobla de Masaluça, Vilalba dels Arcs i riu Matarraña. Les Brigades Internacionals marxaren a descansar i nosaltres, els de la 84 brigada mixta formada en sa majoria pels joves soldats de la lleva del 41, coneguda com la lleva del Biberó, ens intregaren a la 3^a. Divisió per aguantar les escomeses de l'enemic.

Durant uns quants dies hi hagué tranquil·litat en el front, més ben dit passivitat que ens donà un xic de respieresperant que algun dia ens donarien l'ordre de tornar a atacar. Teníem les trinxeres del Terç de Montserrat a sols uns 300 metres de les nostres de Punta Targa.

Un engreellat de filferros separava les dues línies de foc. El menjar ens el donaven en fret. Per esmorzar, junt amb el "xusco", unes quantes galetes i una rajola de xocolata per cada tres. Al mig dia una llauna de sardines o carn russa per cada dos i al vespre un pot de mongetes amb xoriç per cada dos i un got de vi. Els vespres eren sempre esperats perquè de nit no solia atacar l'enemic. En canvi per a nosaltres, els enllaços, cada nit teníem d'anar a la Brigada a portar el "parte" de lo que s'havi fet durant el dia. Els dies o més ben dit, les nits de lluna plena, ens il·luminava els camins, però quant no teníem la lluna, tot era més fosc que poc sabíem per on apssavem. Ens apropavem a Punta Targa i agafave, el camí que duia a La Fatarella fins a trobar el "mando" de la Brigada. I recollíem el parte amb la consigna de la nit que havíem de distribuir a totes les companyies. Recordo algunes d'aquelles consignes, deien així: ALTO SEGRE a lo que tenien de respondre NOGUERA RIBAGORÇANA. o aquesta altre: ALTO FUERA i per resposta: ITALIANOS I ALEMANES. Si durant la nit teníem la dissort de que es passés a l'enemic algun dels nostres soldats atrets per les bones paraules que ens deien per la megafonia, que si ens passéssim no ens passaria res, que ens donarien més menjar i del bó i ens donarien tabac; llavors els enllaços teníem de tornar a anar a la Brigada a recollir una nova consigna per passar-la altra vegada a les companyies, I així anaven passant els dies i les nits al front de Vilalba. A les nits venien els Sapadors per allargar les trinxeres que arribaren a situar a la primera companyia a les tapies del cementiri. Les demés companyies estaven cubrint línia a la Rovelloneda d'en Coll i a les immediacions de Punta Targa on enllaçaven amb el tercer Batalló. Per l'altre costat enllaçàvem amb la 95 Brigada Mixta que cubria fins a Pobla de Masaluca.

Durant la jornada teníem la visita dels avions feixistes i alguna vegada ens obsequiaven amb bombes de diversos tamany. Allí estrenaren el vol d'ametrellament en picat. Un dels dies en què l'aviació feia el vol en picat, un dels nostres soldats es perapetà a la nostra trinxera i s'encarà al pilot i li reventà el dipòsit de la gasolina fent-lo caure més avall del riu Matarranya.

Aquesta heroïtat fou citada en l'ordre del dia i Del Barrio que comenava les forces va concedir un permís de quinze dies que l'heroi soldat el passà a Barcelona.

Per cert que vuit dies després, ens enteràvem que en un bombardeig a Barcelona, una de les víctimes havia sigut el nostre company premiat.

Tots els dies, d'aparent calma al front, s'establien uns intercanvis entre els combatents d'abdos exèrcits. De moment tot anava bé inclòs ens donavem el bon dia. Després un de la colla de custre camins deia pel megàfon: ROJOS ATAROS LAS ALPARGATAS QUE OS HAREMOS CORRER HASTA PASAR EL EBRO. Dsde el bandol republicà se solia escoltar també pel megàfon: NOSOTROS SOMOS LOS LEALES Y VOSOTROS LOS INVASORES PSAROS A NUESTRAS FILAS. Seguien les deprecacions familiars deien els franquistes del Terç de Montserrat: HI HA ALGU DE VOSALTRES QUE SIGUI DE GIRONA ?.

Un dia ens sorpreng é una d'aquestes conversacions. Un feixiste deia: HAY ALGUNO DE MURCIA CON VOSOTROS. El tinent Reina que era murcià li respongué pel megàfon: SI, YO SOY DE MURCIA Y ME LLAMO REINA. I el feixista li respondre, sempre pel megàfon: PUES YO SOY TU CUÑADO. el tinent insistia. COMO SE ENCUENTRA TU HERMANA QUE ES MI ESPOSA Y MI HIJO. BIEN MUY BIEN Y ESPERAN TU REGRESO.

No va caure gaire bé al comandant Pinkos aquesta conversa i ens va manar a dos enllaços que l'anèssim a buscar a la companyia i el portèssim al comandament de la Brigada. Així ho varem fer i molt amigablement varem anar caminant fins a la Brigada.

Cal afegir que del tinent Reina no en varem sentir a parlar mai més. Ignorem si el varen canviar de lloc o el portaren a la reraguarda. Tampoc va insistir mai mes el del bando franquista. Com si s'haguèssin fós tots dos.

Aquestes converses de trinxera a trinxera, acostumaven a acabar malament. Com que tots dos bàndols volien tenir raó, acabaven tirant algunes bombes de mà o unes rafegues d'ometrelladora, però casi sempre sense fer cap blanc. Els del Terç de Montserrat quan anaven a dinar cantaven a tot pulmó el Virolai: ROSA D'ABRIL MORENA DE LA SERRA,

DE MONTSERRAT ESTEL.

Aquestes estrofes de Montserrat feien estralls en el nostre cor. Paró reaccionàvem ràpidament: Amb aquests cants ens venen a matar....

No ho veiem prou clar.

Nosaltres atrinxerats i ells també atrinxerats arribarem al dia 19 d'Agost. A les 9 del matí em cridà el caporal del enllaços que es deia Naranjo i em donà un paper escrit pel comandant que deia: ABRESE FUEGO A DERRIBAR LOS TANQUES QUE SUBEN POR LA CARRETERA DE LA FATARELLA. Era perquè la portés a l'antitanc de Punta Targa.

Els tancs, unes tanquetes italianes o carros blindats es veien a la llunyania. Un parel d'hores despres es paraven endront les posicions de Cустre Camins. Aquesta vegada ens varen anunciar: ROJOS ATAROS LAS ALPARGATAS vares vegades. A les 12 tenien senyalat el començament de

l'atac. A les dotze del mig dia exactament, sortiren de les trinxeres els braus lluitadors catalans del Terç de Montserrat i posaren en marxa els tancs i els soldats darrera els carros blindats que els protegien. A la Punta Targa estaven alerta i a l'expectativa. Quan els tingueren prop de les filferrades, començà el foc de l'antitanc i de les metralladores republicanes. Tronaven els canons de l'enemic i pasaren varies vegades els avions. A terra s'armà el gran cacau: Tota la nostra línia estava alertada i disposats a no cedir un pam de terreny. Aquell dia ningú va menjar res. Tots vigilant el tros corresponent.

Seria la una del migdia quant ens vàrem poder enterar que el Terç atacava en solitari. Franco no podia veure als catalans i encara que van dir que atacaria tota la línia del front, a l'hora de la veritat els deixaren sols. Eren valents, però el nostre foc no perdonava. Un darrera l'altre anaren caient. Una hora més tard tenien 58 requetés morts i 150 ferits. Habien estat raicionats els del Terç? Es possible ja que uns anys més tard varem esbrinar que els dos flancs que havien de participar en l'atac, digueren als oficials de menys graduació QUE SE LO HAGAN LOS CATALANES .

Matar o morir era el lema dels combatents d'ambdós exèrcits. I així va succeir: sense tenir baixes el nostre exèrcit, es va desmantellar una brigada d'herois catalans. Ara en hores de pau, es donen compte de l'engaturada que els va fer el mateix Franco.

Per la nostra part el Comissari Portal, que era un home de gran cor, al veure la desfeta va comunicar a l'enemic, que durant quatre hores no es tiraria cap tret per tal de que poguessin retirar els morts i ferits que tenien en la filferrada de Cuatre Camins.

Després de la guerra es va publicar en un llibre de la vida del Terç i diuen que a la nit del 19 d'Agost l'enemic els va fer 58 morts i 150 ferits i que en tot el temps que varen emprar per retirar a les víctimes l'enemic no els va tirar cap tret. Però no fan constar que havien rebut unes ordres del comissari del Batalló que no els disrarien durant unes hores. Això s'ho han callat en el llibre; perquè ?

El dia 20 d'agost, atacaren totes les forces enemigues de la República i amb el concurs de l'aviació, l'artilleria i els morters, acabaren amb la resistència i el comandant que es toqués retirada. Aquesta vegada sí que varem córrer fins a les portes de La Fatarella però utilitzant les trinxeres del Vertex Gaeta, es tornà a plantar cara a l'enemic que venia desbocat. Fou el dia que ens varen fer més presoners i moltes baixes.

Recordo perfectament com va anar la desbandada. Em trobava un xic separat del Comandant i del Comissari. Vaig veure com sortien els soldats marroquis i de la Legió. Quant saltaven per sobre les xavoles al acostar-m'hi el Comissari em feu una senyal de que marxés per la vaguada al darrera del comandant i dels escriptors, un dels quals portava una màquina d'escriure que procurava no quedés en man de l'enemic. El Comissari va cridar-me que fugís corrent que ell procuraria para el pas del soldats atacants. Quan vaig atrapar als demés al cap de vall de la muntanya, tingué just el temps de veure com una bomba feia volar pels aires al nostre estimat Comissari. Ell havia estat valent per nosaltres ell donà la vida pels seus soldats (Q.E.P.R.).

Amb gran sentiment arribarem a les trinxeres de reraguarda situades al Vertex Gaeta. La Gaeta es una de les elevacions destacades de les proximitats de Vilalba dels Arcs.

Als dos dies ens rellevà la 3^a. Divisió que havien defensat Punta Targa i que ara restava aquella posició totalment calcinada sense que hi hagués cap resistència perquè fou evacuada a temps i quan hi arribà l'enemic, ja estava abandonada. Fou la primera voladura amb certa intenció i malícia.

El relleu ens permeté pujar en un camió que ens traslladà a la primitiva posició de la ribera del riu Ebre. El comandant fue recompte de la tropa que li quedava. Havíem passat el famós riu tot un batalló i ara els supervivents cabíem en un sol camió. Ens portaren a descansar a les voreres del mar, en el terme de Amposta. La Brigada es situà al Perelló en quines immediacions també ens hi instalaren a nosaltres.

Allí hi trobarem soldats d'altres batallons de la nostra Brigada que foren obligats a retirar-se. En quedaven pocs i calia refer-nos.

En un moment donat en que una senyora buscava afanosa el tercer Batalló de la 84 Brigada mixta on hi era el seu marit. Jo la vareig acompanyar fins al tercer batalló i es retrobaren amb el seu espós. Jo els vaig deixar allí i al fer-se fosc, vaig quedar-me a dormir amb els enllaços del tercer batalló. A mitja nit el telefonista informava que al seu departament hi tenien un enllaç del 4art, batalló.

De bon matí així que apuntava el dia, me'n vaig anar al meu lloc de servei quedant-me amb la desagradable sorpresa que havien fet un parte per escrit i em dugueren castigat a la tercera companyia. Estic segur que si hagués estat viu el Comissari no m'haurien fet

tant mala jugada, ja que ni volgueren escoltar els meus raonaments.

A l'arribada a la tercera companyia, el Comissari Leal, de la mateixa, em va reclamar per ajudant seu. M'explicà el funcionament de les coses del comissariat (algunes ja les coneixia), i em va fer dedicar moltes estones al periòdic Mural. Dintre de tot hem van fer un gran favor ja que estava molt cansat de caminar amunt i avall. Els meus companys em vingueren a veure i s'alegraren de veure'm ben assentat fent el periòdic Mural que resultà molt del gust de tots els soldats de la companyia i de tots els de les altres que venien a saber les darreres notícies. Pocs dies havien transcorregut cap a l'acabament del mes d'agost, vingué una nota de la Brigada que necessitaven sastres per la seva intendencia establerta a Cervera, on es feien els abrics que havien de servir per abrigar a la tropa en el dur hivern que s'apropava. Examinats els fitxers del Batalló, sols tres soldats figuravem com a sastres i com que en necessitaven 5, a tots ens arribà el moment d'incorporar-nos a la nova feina que a dir veritat semblava com un voler de Déu que ens poguéssim treure de sobre la pesadilla de la guerra.

Recolliren les armes i ens traslladaren en camió fins a la Brigada on arribarem a l'hora del dinar. El cuiner havia fet una gran paella d'arròs. A mi fins allavors l'arròs no m'agradava, però el condimentat feia un magnífic olor i barrejat amb la gana que tenia, em vaig cruspir tot el plat i vaig anar al "reganx". No cal dir que el pa també anava a dojo. Després d'un parell de dies d'estar-nos els tres soldats sastres a la Brigada un camió que marxava a Cervera ens portà a la secció de sastreria que dirigia un sastre de Blanes anomenat Francesc Serrat. Després de les presentacions ens posarem en feina. Uns farien els davanters dels abrics. Jo feia les mànigues i en Serrat i dos mes cuidaven d'enganxar-ho i planxar-ho. Teníem un grup d'una trentena de noies que ens ajudaven i cada dia sortien a la botiga una trentena d'abric, començats i acabats. El capità de l'intendencia ens va felicitar.

Un dia l'aviació alemanya buscant un tren carregat d'armament que anava cap al front, el varen veure prop de Cervera.

Nosaltres teníem la sastreria en un antic magatzem de xocolates i ametlles, molt propers a l'estació i començaren a plaure bombes de gran tamany. Teníem al davant unes trinxeres d'evacuació i les férem servir. Gràcies a aquestes trinxeres ens

salvó la vida, no tant sols a nosaltres si no a tota la colla de noies treballadores de la sastreria.

Tot el personal es quedaven a dinar i sopar amb nosaltres. Teniem un bon cuiner i la cosa no podia anar millor. En certs moments ens feien deixar la feina per ajudar a la cuina. En un dia varem fregir més de mil trossos de carn que eren enviats als combatents que teniem al front de l'Ebre.

El 21 de setembre Negrin anuncia a la Societat de Nacions la retirada dels voluntaris internacionals.

El 22 i el 23 de setembre tingueren lloc els darrers combats de les Brigades Internacionals. Foren rellevats de primera línia, i transportats en camions fins a Barcelona, on el dia 15 de novembre té lloc la desfilada de comiat a Barcelona dels homes i dones que componen les Brigades Internacionals. Prouncien discursos agraïnt la seva gestió en favor de la República, el cap de l'Estat Dr. Negrin i la Pasionaria.

Ja el dia 14 d'octubre 10.000 voluntaris italians es reembarquen a Cadis.

Tornant al mes de novembre de 1.938, el dia 15, Les últimes unitats republicanes ressegueixen el riu amb el que es dona per finalitzada la batalla de l'Ebre que ha tingut una durada de 113 dies. El 23 de desembre comença l'ofensiva franquista contra Catalunya. La intendencia de la 84 Brigada es trasllad de Cervera al poble de Copons. Hi ha uns moments que el comandament de la Brigada no sap si es Copons o Capellades. Jo tinc una gran alegria al sapiguer-ho.

Sembla però que s'han decidit per Copons, prop d'Igualada, ocupant una de les cases més senyorials del poble, on instalen la nostra sastreria.

Aquí encare varem fer un centenar d'abrics i varem fer algunes coneixences al poble. El diumenge anarem a ballar i allí hi varem fer amistat amb la Pepeta del Castell i la Maria de les Vinyes.

L'avenç de les forces feixistes fien ja imparables. Cada dia més pobles i ciutats quedaven, al seu dir, alliberades. El dia 17 de novembre fou destruït el poble del Perelló per mitja d'un bombardeig aeri. El 23 de desembre l'enemic ens fa saber que en aquell moment començava la ultima ofensiva franquista contra Catalunya. I aquí començava l'exode cap a la frontera.

A la sastreria de la Brigada s'acabà el treball per dedicar-nos majoritariament a trasllats de localitat.

De Copons passarem a Olesa de Montserrat, D'escarregar tot el material de l'economat i sastreria de la Brigada. Passats dos dies, tornem a carregar els camions fins a Arbúcies. En diversos magatzems hi deixem botes de vi, sacs de farina, de mongetes, lletes i arròs. La sastreria va destinada al carrer de ~~Sorra~~, a la sala de ball d'un estanc i allí es queden una seixantena de màquines de cosir amb algunes peces d'abric. Un ramat de bous va destinat a un poblat de 30 cases anomenat Joanets i adscrit al Municipi d'Arbúcies.

Una ordre superior ens obligà a dos soldats anar a Barcelona a recollir a la família del Cap de Policia i amb un camió Chevrolet que requisem a Sabadell, fem el trajecte fins a la frontera. La corrua de gent i l'estat deplorable de la majoria, fa que m'agafi una certa por a l'exil·li.

En el camió a més de tota la família, hi carreguem varis sacs de llegums i de sucre. Però a la frontera no s'admeten de raons i deixen tant sols que tots els membres de la família s'omplin les butxaques d'arròs i de sucre. El demés queda confiscat a la frontera francesa, al igual que feien amb les armes i el material de les forces republicanes en desbandada. Jo veia en allò el final de la meua vida.

Els que manaven el camió portaven ordres d'anar a recollir el ramat de bous que havíem deixat a Joanets.

Mentres tant, el 26 de gener Les tropes franquistes ocuparen Barcelona. La Brigada d'en Lister anava fent volar ponts i fàbriques que podien ser útils als invasors.

A l'arribada del camió a Joanets, em varenig despistar per aquells marges de les vinyes i els camps i el camió després de cridar-me varies vegades varen decidir seguir el seu camí i oblidar-me.

Passats uns temps prudencials i no veient ja ni rastre dels del camió varenig sortir del meu amagatall i em vaig refugiar a una de les masies de prop del poblat. Era Can Iglésies on vaig demanar acolliment. Aquí va acabar-se la meua odissea militar.

Al dia següent els franquistes habien entrat a Arbúcies i com que portaven les ordres de trobar-se amb una altra columna tots a la mateixa hora a Sant Hilari Sacalm, els que havien pres Arbúcies passaren de llarg per Joanets, poble que, per aquesta raó, no ha sigut mai conquerit.

Tot caminant amb altres nois que s'havien amagat per la muntanya, varem arribar-nos a Arbúcies i entregar-nos a les autoritats. El fill de la casa on varen deixar les màquines de cosir, estava

al bando franquista i fou anomenat "Jefe de Falange". Un altre fill era sastre i li vingueren molt bé unes quantes màquines de cosir. Per tapar l'expedient en feren donació de varies màquines de cosir al convent de les Germanetes de la Caritat que agraïren el donatiu. Tot el bagatge de la 84 Brigada, quedà en poder de l'ajuntament. Amb la farina elaboraven el pa que el repartiren entre els habitants d'Arbúcies que s'havien quedat a l poble. Molts, però, havien preferit l'exili.

Als soldats que ens anavem presentant, ens donaven un quart de kilo de pa i mitja rajola de xocolata i ens indicaven la carretera que ens havia de portar a Barcelona, on personal especialitzat, ens deien, ja indicarien on ens teniem de presentar.

Pel camí, en una vorera de carretera, reposant de la caminada, un grup de soldats de la quinta del sac, demanaven si teniem un xic de tabac. Jo que n'havia recollit en el desmantellament d'una fàbrica de Sabadell, i en portava per obsequiar al meu pare, que era un fumador empedernit, llavors en una ràpida decisió m'en vareig des fer de la meitat i vaig entregar un plec de tabac en fulla que l'home ho va acceptar complagut i amb llàgrimes als ulls me'n donà les gracies.

Satisfet de la bona obra vaig seguir el camí fins a Barcelona. Ningú ens va dir res ni detenir. Anava de company amb un noi, més gran que jo. Era de Barcelona i em convidà a passar la nit a casa seva del Passeig de Gràcia.

Després de sopar varem indicar-me un llit per dormir. Però el llit tenia dos matalassos i no podia descansar bé fins que vaig estirar una manta al terra i la dormida fou segura. La meua estada al front m'havia acostumat a dormir a terra i moltes vegades al ras. De bon matí em donaren esmorzar i m'oferiren les tres pessetes que valia el tren dels Ferrocarrils Catalans que em portà fins a Martorell.

No cal dir com vaig agraïr el bon gest dels barcelonins que amb la seva generositat m'obrien les portes del camí que em portaria a la meua estimada família de Capellades.

A Martorell, però, un grup de boines vermelles, armats amb fusells, detenien a tots els viatgers joves i ens demanaven la documentació. Ens tenien formats per portar-nos a un camp de concentració.

A un dels que ens guardaven li vaig dir: Es una llàstima que ara que estic a quatre pases de casa no pogui abraçar el meu pare.

De moment no en feu cas el meu interlocutor. Però tot seguit li vaig dir: Segurament que vos coneixeu el meu pare, és en Joan

quintana, el cobrador de la llum.

Amb la ràpida mirada del de la boina vermella, em va obrir el món.

Tu ets un noi del quintana. Va dir-me. Jo sóc molt amic del teu pare i faré tots els possibles perquè arribis a casa teva.

Jo no podia contenir l'amoció. Em va fer sortir del grup i com que devia manar més que els altres va deixar el grup a la vigilància de dos dels seus companys que feien la seva feina de parar i reclutar als soldats que anaven venint.

A mi em digué que el seguís i em portà a l'altre extrem de Martorell, a la carretera de Capellades i al primer camió que passà i que anava en direcció a Igualada, em va fer pujar em va despedir amb un petó que encare sento a la meva cara i em va donar molts records pel meu pare a qui em digué estimava molt.

Per fi a mitja tarda arribàvem a Casa. Al número 27 del carrer Major de Capellades, que ja en aquells moments li havien canviat el nom per "Calle del Generalísimo Franco".

No cal dir ni sabia explicar-vos l'alegria que varen tenir els meus pares i els avis. Llàstima que no vareig poder abraçar a la meva germana de Madrid perquè l'havien obligat a seguir el camí de França. Jo, però, no sabia el que em passava. La guerra per a mi s'havia acabat encare que en diversos llocs es seguia combatent.

Vaig trobar al pare encare malalt, molt desmillorat del físic però sempre esperançat de que Catalunya no podia morir. La meva mare marreglà el millor dinar de l'època de dificultats que traspassàvem però que a mi em semblà a glòria.

Els meus avis em miraven com si els hagués aparegut un àngel.

El pare que encara seguia les emissions de radio amb un aparell marca Nacional que fabricava un noi capelladí, m'informava el dia 9 de febrer que unitats franquistes arribaven a la frontera amb França i que es calculava que en les jornades anteriors més de 500.000 refugiats han passat la frontera.

Vaig trigar alguns dies a presentar-me a les autoritats feixistes i aquells em va declarar "Desafecto al Règimen".

No cal dir que em varen fer anar al Camp de Concentració i esperar els avals. Mentre era al camp de Sant Joan d'horta a Barcelona va arribar la gran notícia: EL FRANCO es dirigià al poble espanyol anunciant el final de la guerra.

I COMENÇA EL LLARG PERIODE DE LA DICTADURA FRANQUISTA.

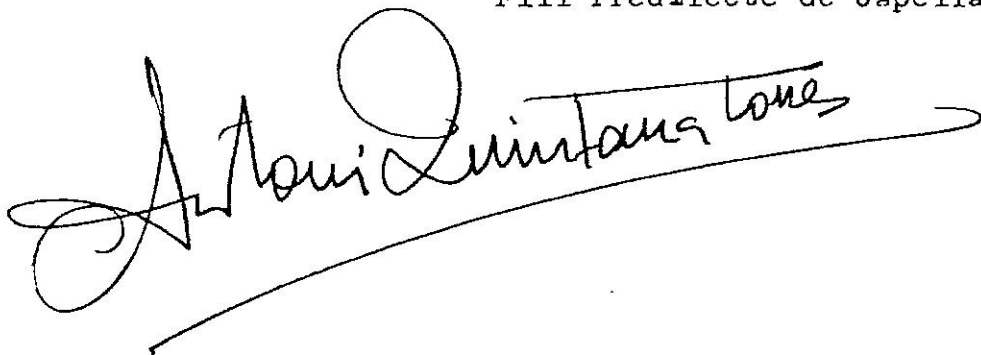
Mentrestant la vida al Camp de Concentració de Sant Joan d'Horta de Barcelona, continuava sense grans alts i baixos. El tinent que manava al Camp ens manà que formessin una coral per cantar a la missa i a les formacions ensenyar els cants patriòtics als presoners. Va tenir èxit. Un dia mentres assajàvem m'arribà una carta de casa on em donaven dues notícies molt importants. La primera que havien localitzat el germà gran que havien tingut per desaparegut. Havia sigut fet presoner a Terol i incorporat a l'exèrcit de Franco, per lo que ara era considerat un ex combatent. La segona notícia feia relació als meus avals que ja estaven tramitats.

El dia 26 de maig de 1.939, m'arribava la llibertat. M'havien classificat "INDIFERENTE".

El retorn a casa és celebrat per tota la família i vaig poder abraçar al meu germà gran. Ja podeu suposar la gran alegria que hi havia a casa. Abraçats pares, avis i germans, donant gràcies Déu per haver permès retrobar-nos.

ANTONI QUINTANA I TORRES

Fill Predilecte de Capellades.

A large, stylized handwritten signature in dark ink, reading 'Antoni Quintana i Torres'. The signature is written in a cursive, flowing style with a long horizontal line extending from the bottom of the name.